

El poblat ibèric del Turó de Ca n'Oliver (segles VI-I aC). Balanç de 25 anys de recerca i difusió

JOAN FRANCÈS, AJUNTAMENT DE CERDANYOLA
MARC GUÀRDIA, COL·LECTIU DE RECERQUES ARQUEOLÒGIQUES
DE CERDANYOLA

I. INTRODUCCIÓ

El poblat ibèric de Ca n'Oliver es troba situat al municipi de Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental), concretament al barri de Montflorit, en un dels primers contraforts paleozoics de la serra de Collserola. Al peu mateix del turó discorre la riera de Sant Cugat que en certa manera separa els paquets sedimentaris que rebleixen la depressió dels seus turons característics de la serralada Litoral de la qual Collserola forma part.

El turó té una altitud de 138 m sobre el nivell del mar i s'estén seguint un eix de direcció E-W. Per la seva situació i altitud, constitueix un mirador privilegiat sobre Cerdanyola i tota la plana del Vallès (Ripollet, Sabadell, Terrassa...), fins al Montseny i la serralada Prelitoral. Les seves coordenades són 2° 08' 12" Long. E i 41° 28' 57" Lat. N. (C. UTM: 31DF277927).

Ca n'Oliver exemplifica, en certa manera, el que ha estat l'evolució de l'arqueologia catalana pel que fa a la manera d'entendre com afrontar l'estudi i recuperació d'un jaciment i quins són els seus objectius últims. Les primeres referències bibliogràfiques a l'indret com a estació arqueològica, el treball dels afeccionats, l'oblit, les agressions urbanístiques, les intervencions programades l'adequació de les restes i la construcció d'un museu per part de l'Administració exemplifiquen quina ha estat l'evolució de l'arqueologia de Catalunya al llarg quasi d'un segle.

2. LES PRIMERES INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES

La primera notícia sobre l'existència de restes arqueològiques en aquest lloc la donà Bosch Gimpera el 1919 (Bosch Gimpera, 1919) i, des de llavors, aquest jaciment serà citat en altres ocasions (Serra-Ràfols, 1930; Almagro *et al.*, 1945). Posteriorment, A.

Balil (Balil, 1952) va fer una primera aproximació cronològica, a través de materials recollits superficialment durant una prospecció que efectuà entre els anys 1950-52. No serà, però, fins al 1954 que es duran a terme les primeres excavacions sistemàtiques, a càrrec de J. Barberà, M. Caballé, R. Pascual i J. Rovira tutelades per l'aleshores Museu d'Arqueologia de Barcelona. S'excavaren uns deu àmbits i part de la possible muralla de tanca del poblat, que posteriorment foren tapats i restaren oblidats. Com a resultat d'aquests treballs es van distingir dues fases d'ocupació: una primera que es va datar entre el 450-330 aC i una altra, més moderna, entre el 250-50 aC. Totes dues fases quedaven separades per un període de temps en què, segons els seus excavadors, el poblat havia estat abandonat (Barberà *et al.*, 1960-61; Barberà *et al.*, 1962).

Durant els anys seixanta i setanta, el jaciment patí un procés ràpid de deteriorament a causa del creixement urbanístic incontrolat del barri de Montflorit. És en aquesta època que es construeix al vessant sud un parc infantil i un dipòsit d'aigua al mateix cim del turó. A aquests elements es van sumar dues torres d'alta tensió, una línia de baixa tensió i la canonada que, procedent del dipòsit, creuava el poblat d'est a oest. El resultat d'aquestes accions va ser un espai degradat. La intensa antropització feia pensar que el jaciment estava molt malmès i així constava en alguns estudis especialitzats com la tesi doctoral de Joan Sanmartí (Sanmartí, 1986).

El 1986, un grup de persones interessades en l'arqueologia, moltes d'elles estudiants de l'Autònoma, van iniciar contactes amb l'Ajuntament de Cerdanyola per plantejar la possibilitat de reprendre les excavacions a Ca n'Oliver. Al mes de setembre del mateix any, es va dur a terme una petita campanya d'excavació al bell mig del camí que menava al dipòsit d'Aigües de Barcelona que va donar com a resultat la localització de dues primeres habitacions en força bon estat de conservació.

Després d'aquesta primera intervenció, el CRAC (Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola), entitat fundada a partir de la primera intervenció en el jaciment, va dur a terme diverses campanyes amb el suport econòmic de l'Ajuntament de Cerdanyola i la Generalitat de Catalunya entre 1987 i 1991.

Aquests treballs van permetre replantejar l'antic esquema cronològic proposat per Josep Barberà, remuntant els orígens del poblat fins al darrer terç del segle VI aC (Barrial, Francès, 1991), possibilitat que ja havia apuntat Joan Sanmartí a la seva tesi doctoral sobre la Laietània ibèrica (Sanmartí, 1986). L'estudi dels materials recuperats feia pensar que no hi havia cap hiatus d'abandonament entre el 330 i el 250 aC, tampoc no es van localitzar noves cambres datables entre els segles III i I aC i, per tant, contemporànies de les excavades per l'equip de J. Barberà. Això va fer suposar que, durant l'anomenada fase 3 pel nou equip d'arqueòlegs, s'havia produït un despoblament parcial de l'assentament, expressat en una reducció de la superfície ocupada. En campanyes posteriors va ser possible matisar de manera important, l'evolució de l'assentament, tal com veurem més endavant.

El 1991 les dificultats tècniques i de pressupost, que havien anat creixent amb el temps, van aconsellar suspendre els treballs fins que no es trobés una solució adient als problemes plantejats. Cap resta constructiva quedava visible, ja que les zones excavades havien de ser reomplertes amb sauló per conservar el camí d'accés al dipòsit situat al cim del turó.

El 1998, després d'una aturada de 6 anys, Ca n'Oliver es va integrar dins del Projecte de Recuperació del Parc de la Riera de Sant Cugat cofinançat pels fons FEDER. La important intervenció arqueològica feta entre 1998 i 1999 va permetre posar al descobert una àmplia franja d'un barri de cases, la porta d'accés al recinte i part dels sistemes defensius

d'aquest assentament (Asensio *et al.*, 2002). També va fer possible soterrar o reubicar la línia de baixa tensió i la canonada de l'aigua amb la creació d'un nou accés al dipòsit al vessant nord, fora de la zona arqueològica, la qual cosa alliberà així la superfície interior i permeté l'excavació en extensió del poblat. A partir d'aquest moment les campanyes es van anar succeint fins a l'any 2009, en què la confluència de diferents factors com la construcció del museu i els primers signes de la crisi econòmica determinaren l'aturada dels treballs.

3. ELS RESULTATS ARQUEOLÒGICS: LES FASES

El conjunt de tasques dutes a terme aquests darrers anys (1998-2009) han fet possible copsar l'abast real d'aquest jaciment. Ca n'Oliver presenta una gran complexitat estructural i estratigràfica que ha permès obtenir una seqüència evolutiva força precisa (Francès *et al.*, 2005). Fins avui hem identificat 8 moments d'ocupació superposats, agrupats en quatre fases que comprenen des del segle VI fins al segle I aC, és a dir totes les fases del món ibèric, cosa que dóna al jaciment un paper rellevant en l'estudi de les comunitats ibèriques de la Laietània.

3.1. La fase 0 (vers el 550/535 aC)

Està representada bàsicament per diversos elements excavats directament a la roca. És evident, per la seva freqüència i disposició, que no corresponen a les construccions situades en cotes superiors i, en alguns casos, estan tallats per la gran cubeta fundacional de la fase 1. Els forats de pal apareixen en gran quantitat en el vessant sud, mentre a les bandes est i nord del turó, la presència d'elements atribuïbles a aquest moment és força menys important. En determinades parts situades a l'exterior del perímetre mural del poblat també apareixen diverses alineacions de pals que indicarien que aquest tipus de construccions s'estendrien pel vessant aprofitant les zones més o menys planes. Aquest fet és força evident a l'est de la porta sud.

Diversos retalls dispersos, situats per sota els nivells fundacionals, posen en evidència l'existència de cabanes (Fig. 1). Quasi al cim trobem part del traçat d'una gran cubeta amb restes d'un paviment de terra piconada. El mateix podríem dir de l'extrem est del poblat on localitzem, sota mateix de la torre, un retall a la roca i diversos forats de pal que podrien correspondre a aquest moment. Fins i tot en la reexcavació d'una part de les habitacions documentades per Barberà va aparèixer un retall de planta subrectangular que també identifiquem com a fons de cabana. Tot i que conservades parcialment, ja que s'han vist afectades per construccions de fases posteriors, totes tenen en comú una tendència rectangular amb unes amplades entorn als dos metres i mig i llargades que en cap cas serien més curtes dels 3 metres.

En general, les alineacions d'aquests grups de forats apunten cap a construccions rectangulars o subrectangulars sense que, per ara, se'n pugui precisar amb exactitud la tipologia específica. Malgrat tot, sembla que hi hagi un cert paral·lelisme amb la fase antiga del proper jaciment de Can Xercavins on la fase inicial, corresponent al període ibèric antic, està representada per diversos fons de cabana associats a sitges (Francès, 2000, p. 39). En aquest jaciment sí que ha estat possible definir les característiques bàsiques d'aquesta mena de construccions que són la planta rectangular, simple o com-

partimentada, delimitada per trinxeres de fonamentació i forats de pal situats a l'interior. En algun cas, el terra d'habitació és dins d'una cubeta i els forats de pal es disposen perimetralment. En tots els casos es tracta de construccions de mida força modesta i de gran simplicitat que recorden els models habitacionals de períodes anteriors (Asensio *et al.*, 2001, p. 234).

Aquestes característiques de la fase inicial de Ca n'Oliver serien paral·leles a les d'altres jaciments com Burriac (Benito *et al.*, 1986, p. 19) o l'Illa d'en Reixac (Martin, Sanmartí, 1978, p. 445) en els quals les ocupacions més antigues també estan representades per cabanes. Al llarg del segle VI aC aniran apareixent les primeres cases construïdes amb sòcol de pedra i elevació amb tovot.

Així, doncs, interpretem aquesta fase inicial com un moment preurbà, anterior a les primeres construccions en dur, format per cabanes fetes amb materials peribles. Malgrat que no podem plantejar un esquema d'organització concret, sembla que les cabanes es trobaven força agrupades al vessant sud, el més favorable per ubicar-hi l'assentament, mentre que el vessant nord no presentava la mateixa densitat. Els materials associats recuperats són tipològicament indiscernibles dels de la fase 1, per la qual cosa la datació precisa d'aquesta fase 0 sigui problemàtica. Creiem, però, que en funció de l'estratigrafia es podria situar en un moment anterior al darrer terç del segle VI aC, però en un context ja ibèric, ja que no hem pogut identificar al llarg dels diversos anys d'excavació cap material que tipològicament ens remeti a contextos anteriors de primera edat del ferro.

3.2. Fase 1 (525-425 aC)

No serà fins el darrer quart del segle VI aC que començarem a trobar les primeres manifestacions pròpiament urbanes a l'assentament. L'ocupació del turó en aquest moment ja prefigurarà, en bona mesura, l'àrea ocupada en els segles posteriors. Trobarem ara que les zones d'hàbitat s'estenen tant pel cantó nord com pel vessant oposat de solell (Fig. 1). Les característiques d'aquesta ocupació combinen elements vinculats a la tradició constructiva anterior, emprant profunds retalls a la roca, així com la construcció en dur, ara amb murs de pedra, i la vertebració d'espais domèstics i zones comunes de pas. En aquest sentit el barri sud serà fruit de l'excavació d'un retall practicat a la roca de més de 50 metres de llargada conservada, amb una amplada regular que oscil·la a l'entorn dels 2,5 metres i amb una profunditat màxima conservada de 50 centímetres. Els habitatges vindrien definits per la construcció d'un mur de capçalera comú, a l'interior d'aquest gran retall, compartimentant els espais amb murs perpendiculars, tot i que a vegades són lleugerament oblics per tal d'augmentar la superfície ocupada limitada pel retall. D'aquesta manera s'ha obtingut una bateria d'habitatges de dimensions modestes i amb una gran simplicitat pel que fa a l'organització interna, ja que semblen correspondre a cases d'una sola cambra. El terra de les habitacions presenta un anivellament fet amb una argila plàstica força compactada, la qual regularitzava el sòl de les habitacions i, possiblement, les aïllava de la humitat de la roca. Les cobertes, recolzades sobre els murs, es complementen, en algun cas, amb pals drets encaixats en forats profunds fets a la roca, sovint amb diàmetres considerables i falcats amb lloses de pedra. De la seva organització interna també en destaca el grau de simplicitat, reduïda en aquest barri sud a la trobada de dues llars de foc i una cubeta, la qual cosa exemplifica que en aquest moment la majoria d'activitats s'esdevindrien a l'exterior, i que la casa era bàsicament un aixopluc.

Figura 1. Planta del poblat en l'ibèric antic (fases 0 i 1)

Després d'aquest moment fundacional, i dins la mateixa fase de l'ibèric antic, trobem un segon moment de remodelació d'aquests àmbits, tot i que conservant els trets bàsics prèviament definits. Bàsicament consisteix en el rebliment parcial del retall de la roca i, per tant, l'elevació dels nivells d'habitació que continuen funcionant, però encaixats en el retall.

No hem d'oblidar que aquest gran retall amb el mur de capçalera està definint un espai comú de circulació que vertebrava aquest barri de cases pel seu cantó nord, i que el límit de les cases queda a prop del vessant sud. De la mateixa manera, en el límit est d'aquest barri, un cop conclosa la zona d'hàbitat trobem un espai buit, just abans d'on s'ha localitzat restes d'una altra casa d'aquesta primera fase. No deixa de ser interessant de veure com en les fases posteriors aquesta zona de pas serà aprofitada per construir-hi una de les portes de l'assentament, fet que reforça el caràcter urbà d'aquest moment fundacional.

Al cantó oposat del turó, al barri nord, també s'hi han localitzat evidències d'ocupació d'aquesta primera fase, sense que puguem precisar si són del mateix moment fundacional que al barri sud o més avançats en el segle v aC. No obstant això, la concepció en la construcció és idèntica, ja que s'ha localitzant un altre retall allargat de grans dimensions concebut per encabir-hi els espais d'hàbitat. En aquesta àrea no s'han conservat tan bé com al barri sud els murs que compartimentarien els espais, tot i que el retall està ben proveït de nombrosos forats de pal, fet que tal vegada emfasitzaria un pes més gran en la construcció amb materials peribles.

Cal destacar que en aquest moment es fan evidents els primers dispositius de caire col·lectiu, destinats a la conducció d'aigües. És en aquest barri nord on trobem una rasa excavada a la roca que discorre paral·lela al límit del retall de la banda nord per evacuar les aigües i prevenir-ne la inundació. De la mateixa manera, al barri sud, aprofitant l'espai definit per l'accés, és on s'excavà una claveguera que facilitava la sortida de l'aigua

de pluja del carrer principal vehiculant-la vessant avall, per l'únic punt no ocupat per habitatges.

Si d'aquest primer moment no hem pogut avançar gaire en el coneixement de la distribució interna de les llars, sí que hem pogut evidenciar com ja en aquest moment trobem indicis de rituals domèstics. A aquesta primera fase pertanyen tres dipòsits de restes d'ovicaprins així com una inhumació infantil.

També és singular d'aquest primer període l'absència d'alguna estructura d'emmagatzematge, que sí que trobem en les fases posteriors, ja sigui tant a l'interior com a l'exterior de l'assentament. Cal posar de relleu aquest fet, ja que no ens és desconegut en altres jaciments propers com el de Can Xercavins, on la fase inicial, corresponent al període ibèric antic, està representada per diversos fons de cabana associats a sitges (Francès, 2000), o en alguna sitja aïllada d'aquesta cronologia localitzada en la plana de Cerdanyola (Guàrdia, 2009).

La data inicial per a aquest moment cal situar-la a finals del segle VI o principis del V aC. Corresponen a aquesta fase les característiques ceràmiques pintades amb motius geomètrics (bandes i cercles), les de cocció reductora amb perfils de filiació indígena i altres d'influència mediterrània, a part de les produccions a mà característiques de l'ibèric antic (Fig. 2). Crida l'atenció l'absència de materials d'importació (menys d'un 1% del total d'exemplars). De fet, tan sols hem documentat un petit fragment de nansa d'una copa d'imitació aticojònia de producció grecooccidental provinent dels nivells de base de la zona 2 (Asensio *et al.*, 2000). La presència d'importacions, de la mateixa manera que a inicis de la fase 1, és molt minsa i estan representades de manera gairebé exclusiva per exemplars de copes àtiques de vernís negre del tipus *Vicup* i *Castulo cup* que situen el final de la fase 1 durant el darrer quart del segle V aC. També s'han documentat altres formes importades, com un crater de columnes, que va aparèixer en la zona del carrer associat a materials més moderns, tot i que la producció d'aquesta peça ens remet inequívocament a un context d'ibèric antic, entre el segon quart del segle V aC i mitjan aquest mateix segle.

Uns dels elements més singulars localitzats fins ara a Ca n'Oliver són els tres fragments d'escultura zoomorfa exempta que corresponen, com a mínim a dos individus diferents que representen possiblement lleons. Es tracta d'una troballa antiga feta durant les obres d'urbanització del carrer València, que afectaren el jaciment. A manca d'altres dades la seva datació s'ha atribuït a aquesta fase 1, mercès a criteris estilístics, ja que semblen estar vinculades al grup llevantí. Llevat d'un altre cas localitzat a Pontós, però d'entitat molt menor, els d'aquest jaciment són, per ara, els únics elements d'escultura zoomorfa ibèrica de Catalunya (Barriall, Francès, 1985).

3.3. Fase 2 (425-300 aC)

A les acaballes del segle V o just a inicis del IV aC hi haurà un canvi en el planejament urbà de l'assentament que l'afectarà des de tots els punts de vista, ja sigui pel que fa a la definició dels seus límits, amb el mur de tanca, com a la nova distribució dels espais, tant domèstics com col·lectius.

Sabem que el traçat de la muralla no reaprofitava exactament el de la fase anterior ja que en les darreres campanyes hem pogut constatar com aquest mur de tanca està construït de bell nou. Cal remarcar que aquest mur és, més que una veritable muralla,

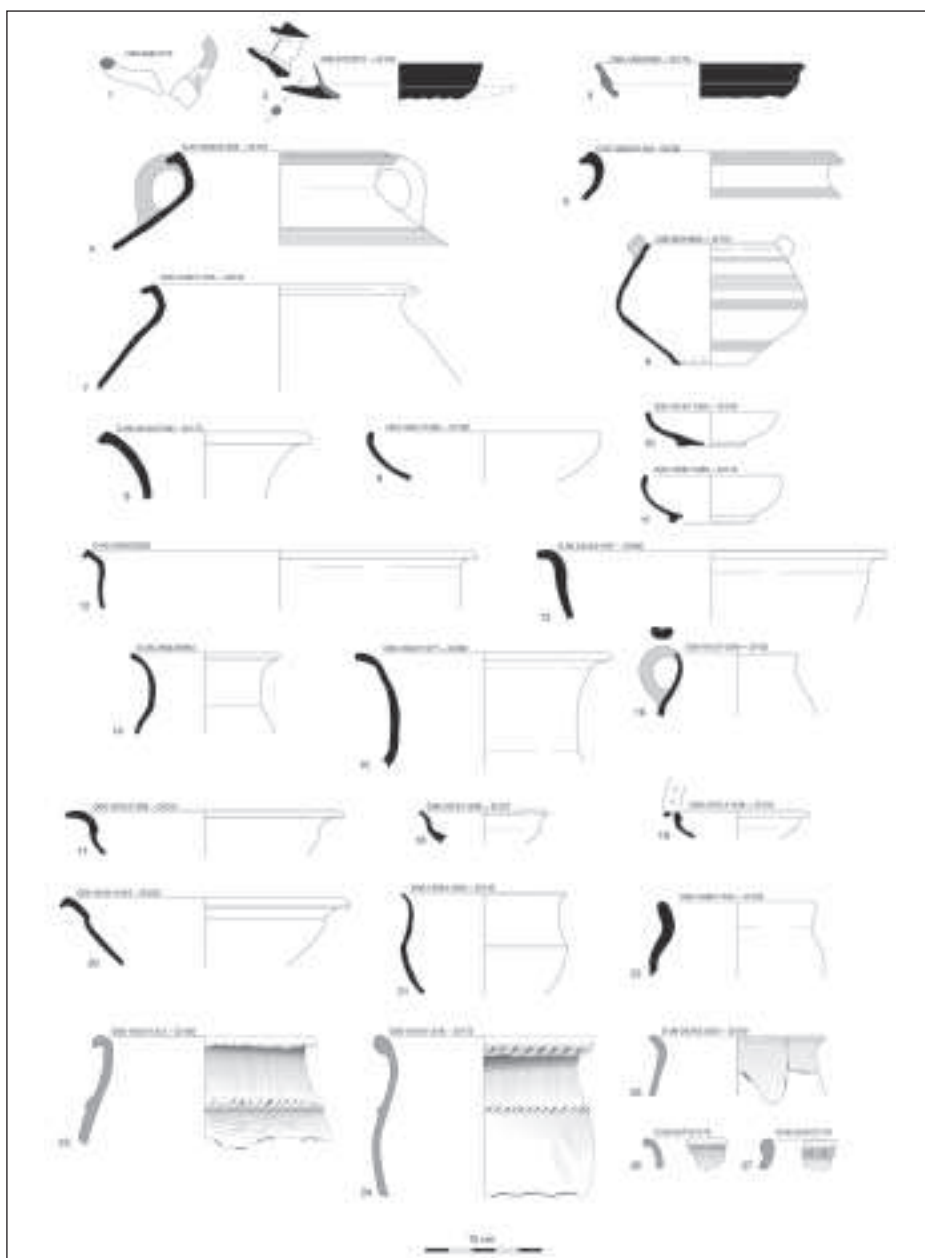

Figura 2. *Material ceràmic de la fase 1 (525-425aC)*. Pseudojònia, 1; àtica de vernís negre, 2-3; pintada, 4-6; comuna de cocció oxidant, 7-13; comuna de cocció reductora, 14-22; feta a mà, 23-27

un mur corregut que serveix en realitat de part posterior de les cases, amb una amplada aproximada al barri sud d'uns 60/80 cm i, per tant, amb una consistència limitada, tot i que la descoberta recent de la muralla a l'extrem est de l'assentament ens ha mostrat com en aquest punt el gruix supera puntualment el metre. D'altra banda sembla que part de l'alçat d'aquesta muralla hagués pogut estar construïda amb tovots atenent la gran quantitat d'aquests elements constructius abocats en el transcurs de l'amortització del fossat, a tocar de la muralla. Pel que fa a l'accés, en aquest moment d'inicis de l'ibèric ple, la porta del poblat sembla haver estat una simple interrupció en el mur de tanca i no serà fins a la fase 3 que experimentarà un canvi radical fruit d'un projecte constructiu ambiciós.

Pel que fa a la zona d'hàbitat hi haurà un denominador comú, que és l'ampliació de l'àrea ocupada. Aquesta major densitat de poblament la trobem sustentada des de dos vessants diferents, això és, la profunda remodelació de les cases preexistents, així com l'ocupació de noves terrasses (Fig. 3).

En primer terme s'amortitzarà el potent retall fet per encabir les cases de la fase anterior (fet paral·lel tant al barri nord com al sud). D'aquesta manera s'aconseguirà edificar cases més àmplies, que ara ja no veuran limitades les seves dimensions a causa del retall. En el barri sud aquesta bateria reaprofitarà l'antic mur de capçalera existent, i adossarà les estances al nou mur de tanca, a la vegada que s'eixamplarà l'antic carrer. Aquest carrer, que vertebrava en bona mesura el barri sud, l'hem localitzat novament a la zona est de l'assentament articulant una bateria de cases. Aquest indret fou el mateix que excavà J. Barberà els anys cinquanta, que evidencià l'alta ocupació de l'interior del poblat en aquesta fase.

Ara les cases estan formades per dues cambres, encara que en algun cas poden arribar fins a quatre. L'espai intern s'especialitza i apareixen a l'interior de les habitacions dispositius diversos construïts tant en pedra com en tovot (enllosats, llars, raconeres, etc.) que en certa manera indiquen la hipotètica funció dels diferents espais (transformació de cereals, magatzem, etc.).

Figura 3. Planta del poblat en l'ibèric ple (fases 2 i 3)

És durant aquesta fase que documentem per primera vegada al jaciment espais dedicats específicament a la producció artesana. Cal destacar pel seu interès el sector 25 on van aparèixer gran quantitat de restes de forja, dos forns metal·lúrgics i diverses llars que posen de manifest que es tractava d'un espai dedicat al treball del ferro. A aquest caldria afegir el sector 27, més mal conservat, però on també hi va aparèixer un forn metal·lúrgic. Tant pel que hem vist en aquesta fase com en la immediatament posterior sembla que els espais dedicats a la manipulació de metalls se situen molt a prop de la porta sud del poblat.

Les sitges més antigues localitzades al poblat corresponen a aquesta època i, per ara, totes apareixen a l'interior de les cases o molt a prop.

En relació amb aquestes activitats es produeix un increment sensible en la freqüència d'aparició d'elements vinculats a rituals religiosos com són els sacrificis d'ovicaprins i les inhumacions infantils. Aquests fenòmens, documentats per primera vegada a Catalunya en les excavacions dutes a terme per Josep Barberà a Ca n'Oliver (Barberà *et al.*, 1960-61, p. 220), tenen en alguns àmbits una intensitat remarcable, ja sigui en espais tant de funció domèstica com productiva. En les diferents fases hem documentat un total de 31 inhumacions infantils (Fig. 4), que sovint apareixen associades en el mateix àmbit a altres dipòsits rituals, ja siguin sacrificis d'animals o altres enterraments infantils.

Aquests són els casos del sector 74, amb 3 inhumacions infantils (IH) i 9 sacrificis animals (SC), el sector 12 (4 IH i 1 SC), el sector 25 (2 IH i 3 SC) o el sector 54 amb 3 IH, entre d'altres. És interessant ressenyar com en alguns casos aquests espais on més recurrents són els dipòsits rituals es poden vincular a àmbits productius, com els casos dels tallers metal·lúrgics (sector 25 i 74), tot i que com hem vist aquests rituals s'esdevenen de manera comuna en els espais domèstics.

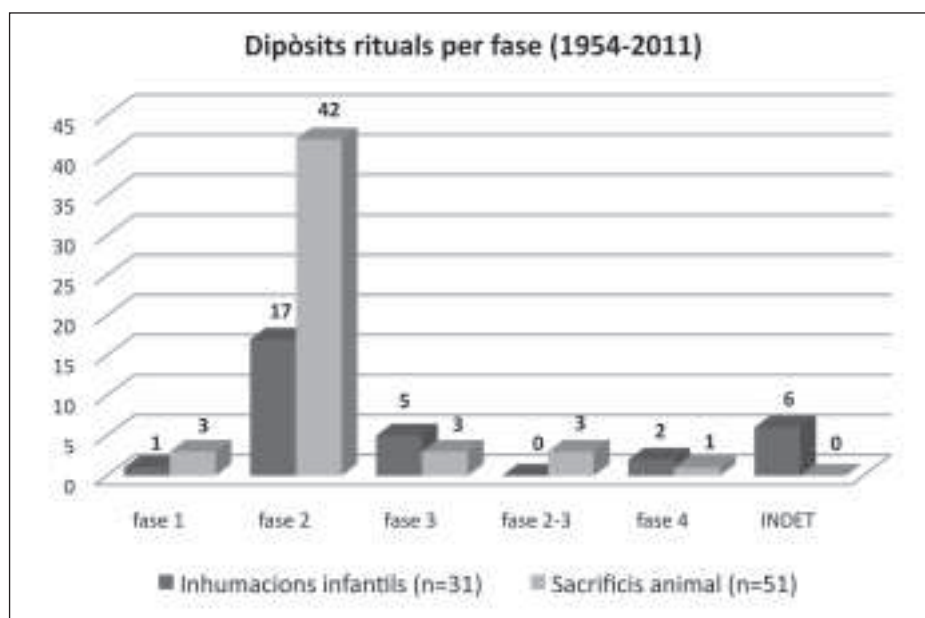

Figura 4. Dipòsits rituals per fase (inhumacions infantils i sacrificis d'animals)

Vinculades a aquest món de les creences, és en aquesta fase 2 quan apareixen les terracotes en forma de cap de Demèter, relacionades amb cultes de tipus domèstic. Si bé algunes semblen ser de producció local o regional, d'altres podrien tenir el seu origen en tallers especialitzats situats a la Mediterrània (Francès *et al.*, 2007).

Cronològicament hem dividit la fase 2 en dos moments diferenciats. La fase 2A abastaria des de finals del v o principis del segle iv aC fins al darrer quart del segle iv aC i correspondria a la construcció de les bateries de cases d'aquesta fase localitzades a les zones 2, 9, 12 i 14. La 2B tindria una significació bàsicament ceramològica (aparició de materials atribuïbles al taller de les petites estampilles), i els seus testimonis més rellevants es concentren en l'abocador (zona 8) de la banda nord del turó (Fig. 5). Tal vegada, però, algunes sitges podrien haver estat en funcionament en aquesta fase 2B. Malgrat tot, cal vincular aquesta fase al darrer moment en què les construccions bastides a finals del v o principis del iv aC estan en ús fins que es produeix una nova reorganització de l'assentament.

3.4. Fase 3 (300-200 aC)

Serà ara quan el planejament urbà encetat a la fase 2 prendrà més força i es manifestarà amb una profunda transformació del poblat que afecta tant les cases com els espais col·lectius. Durant aquesta fase es produeix una reordenació de les cases que componien els barris de la fase 2 i, en molts casos, seguint l'esquema de les habitacions del segle iv, són objecte d'ampliacions. Donat que el mur de tanca del poblat no modifica la seva ubicació aquesta ampliació s'aconsegueix avançant els murs de capçalera vers l'interior del poblat. Aquest fet comporta també una reordenació del carrer del vessant sud (zona 3), la col·locació d'un nou enllosat o vorera i la pavimentació del carrer amb argila i picat de pissarra.

Però on copsem amb més profunditat la magnitud de la transformació és en les defenses exteriors del poblat (Francès, Guàrdia, 2011). A l'extrem est del poblat, just a la carena que connecta els dos vessants del turó, s'ha excavat recentment una torre trapezoïdal annexada a una nova porta de l'assentament. Aquesta torre es bastí en part sobre l'antiga muralla i en part sobre un antic habitatge, eixamplant els seus fonaments per tal de suportar el pes d'una estructura d'aquestes característiques, a la vegada que es projecta vers l'interior, mantenint la línia de la muralla definida en la fase anterior. La construcció de la torre anà lligada a l'obertura d'una nova porta, els nivells de la qual estaven en bona part arrasats per la construcció d'una canonada d'aigua. El conjunt incloïa, a l'oest de la porta, l'obertura d'una poterna enllosada, que definia un estret corredor en forma de colze, assolint el barri de cases ubicats al nord del turó.

Aquesta se suma a la ja coneguda al barri sud, on teníem una porta de tenalla-torre que es projecta vers l'exterior. Aquest accés el defineix la construcció de dos murs paral·lels d'1 metre d'amplada i 6 de longitud, a l'extrem dels quals s'excavaren els encaixos per fixar la porta. D'altra banda, nombroses evidències testimonien que aquest corredor devia tenir un pis superior. El passadís d'entrada tenia un pendent acusat, i mentre que a l'extrem de la porta la seva amplada era de 3 metres, a la zona de contacte amb el carrer, el passadís s'escanyava amb la construcció d'un mur i una graonada per assolir la cota del carrer. A tot aquest sistema defensiu cal sumar-hi també una poterna ubicada al cantó est del corredor protegida per un avantmur.

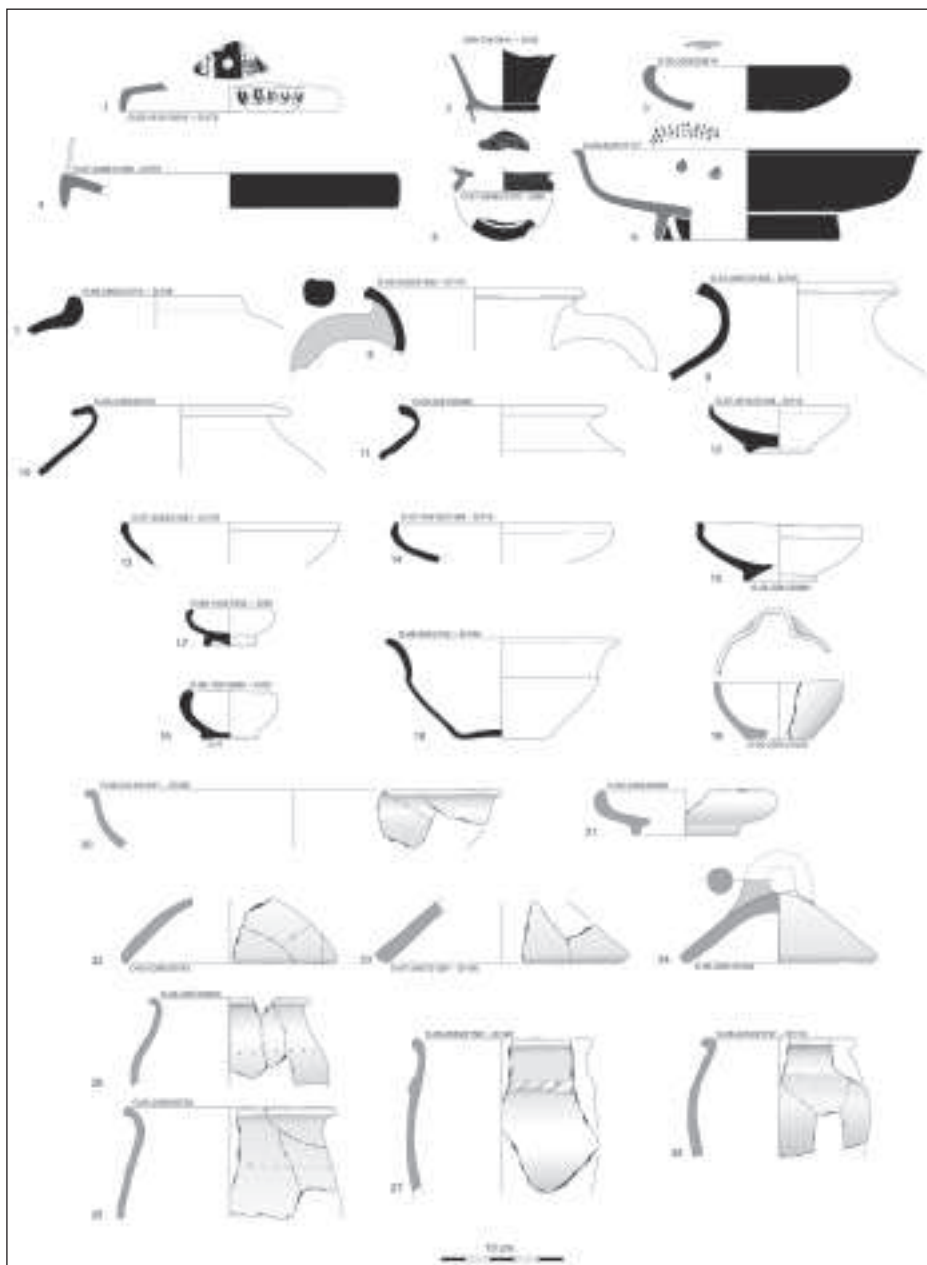

Figura 5. Material ceràmic de la fase 2. Àtica de figures roges, 2; àtica de vernís negra, 2-6; àmfora ibèrica, 7; comuna de cocció oxidant, 8-15; comuna de cocció reductora, 16-18; feta a mà, 19-26

Tot aquest projecte de renovació de les defenses exteriors es veu complementat amb un sistema de fossats, que envolta el poblat, almenys per tot el vessant de migdia. Aquests fossats tenen un perfil de V, i estan excavats a la base del turó, seguint un traçat paral·lel al de la muralla, aprofitant el vessant del turó que els ofereix unes escarpes d'un pendent molt acusat. El seu recorregut no és continu, sinó que està plantejat en trams, ubicats pertinentment, amb llargades diferents. El tram ubicat a l'est de la porta del barri sud presenta una amplada de 5 metres. No està excavat del tot i no en coneixem les dimensions totals, però sí que hem pogut observar una obertura en un dels seus extrems destinada a desguassar al seu interior l'aigua conduïda per una claveguera d'uns 15 metres de llargada, que recollia l'aigua del carrer, la vehiculava per la porta sud, sortint per la poterna, fins arribar al fossat.

A l'altra banda de la porta tornem a trobar un altre tram de fossat, flanquejant per tant l'accés sud del poblat pels seus dos costats. En aquesta ocasió presenta una llargada de 13 metres de llargada i 3 d'amplada. Si al seu cantó est trobem la porta, la interrupció al cantó de ponent té a veure amb un esperó de roca quadrangular amb restes constructives, que cal interpretar com les restes d'una torre.

A l'altre costat d'aquesta possible torre tornem a veure com es reprèn la construcció del fossat. Malgrat que no s'ha excavat completament, en conjunt s'hi ha excavat una vintena de metres en diferents punts, fet que ens fa plausible pensar que en aquest sector el fossat tingui un traçat continu, amb un recorregut que superaria els 60 metres. Tal vegada el fort pendent que trobem al cantó nord faria innecessari la continuació del sistema de fossats en aquesta àrea (Fig. 3).

D'altra banda serà precisament en aquest moment que es comença a posar de manifest el gran potencial d'acumulació d'excedent. Aquest fet es veu reflectit en la creació d'un autèntic camp de sitges ubicat a fora del poblat, tot i que a tocar de la porta sud. Aquests dipòsits tenen una capacitat considerable, que oscil·la entorn dels 3 metres de fondària mitjana, tot i que tenim casos a bastament superiors, com és el cas de la sitja ST-738, de més de 5 metres de profunditat, de la qual es recuperà un ampli conjunt ceràmic característic de la primera meitat del segle III aC (Fig. 6). L'excavació dels darrers anys, però, ens ha deixat veure com també tenim espais de magatzem a l'interior de l'assentament, en petites agrupacions, o a l'interior de les cases i als carrers (Fig. 7).

Pel que fa a l'hàbitat, en aquest moment es continuen ocupant els barris definits en la fase anterior sense que s'observin canvis substancials. Val a dir també que les cases d'aquesta fase són les que han patit més la remodelació de la fase següent, motiu pel qual disposem de menys evidències. Malgrat tot és el barri del vessant nord el que presentava les habitacions més ben conservades, juntament amb la zona 12, situada a l'est de la porta d'accés sud. Es tracta de construccions prou àmplies on el terra d'habitació està a una cota inferior que la del carrer. L'interior apareix sovint compartimentat per un envà paral·lel al mur de capçalera. Igual que en la fase anterior, hem identificat espais destinats a tasques especialitzades, els més destacables dels quals serien un altre taller metal·lúrgic, equipat amb un forn i llars situat a l'est de la porta, i un magatzem d'àmfores localitzat al vessant nord.

El final de la fase 3 correspon a les darreries del segle III aC o molt a principis del II. En aquest moment, el jaciment és abandonat, molt possiblement de manera traumàtica. Així ho indiquen els potents nivells de destrucció atribuïbles a aquest moment i que localitzem al carrer del vessant sud (zona 3), al barri de cases situat al vessant nord del turó i molt especialment a la porta d'accés sud, on aparegueren grans quantitats de

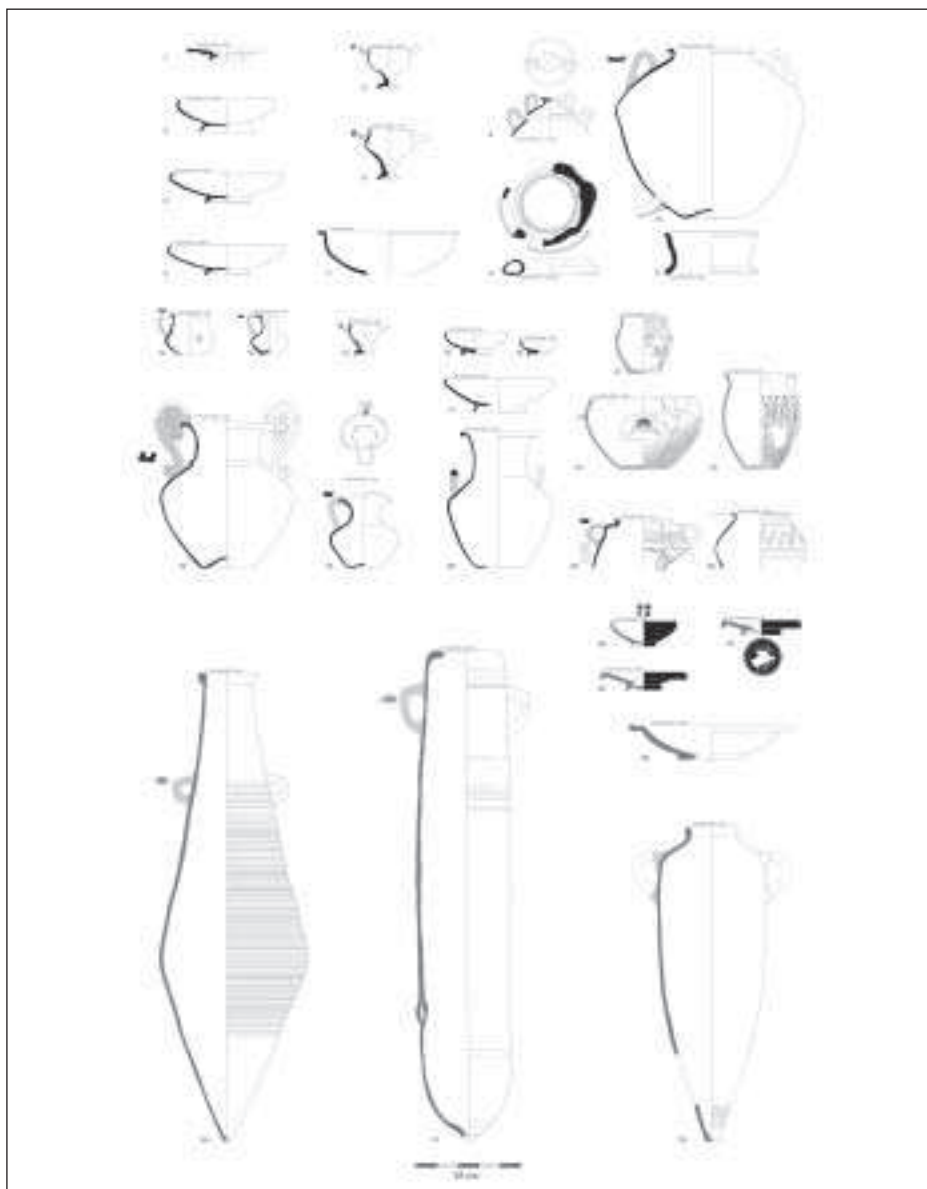

Figura 6. Material ceràmic de la fase 3A. Comuna de coccio oxidant, 1-11; comuna de coccio reductora, 12-20; feta a mà, 21-23; pintada, 24-25; petites estampilles, 26; tallers occidentals, 27; tallers de roses, 28; morter ebusità, 29; àmfora púnica ebusitana T.8.1.3.1, 30; àmfora púnica centremediterrània T.5.2.3.2, 31; àmfora púnica centremediterrània T.6.1.1.4, 32

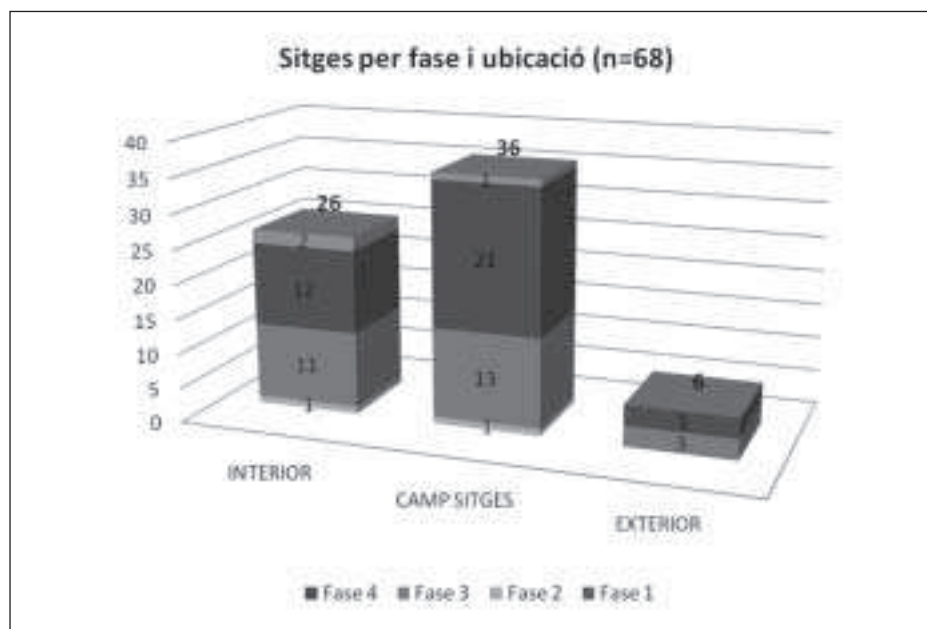
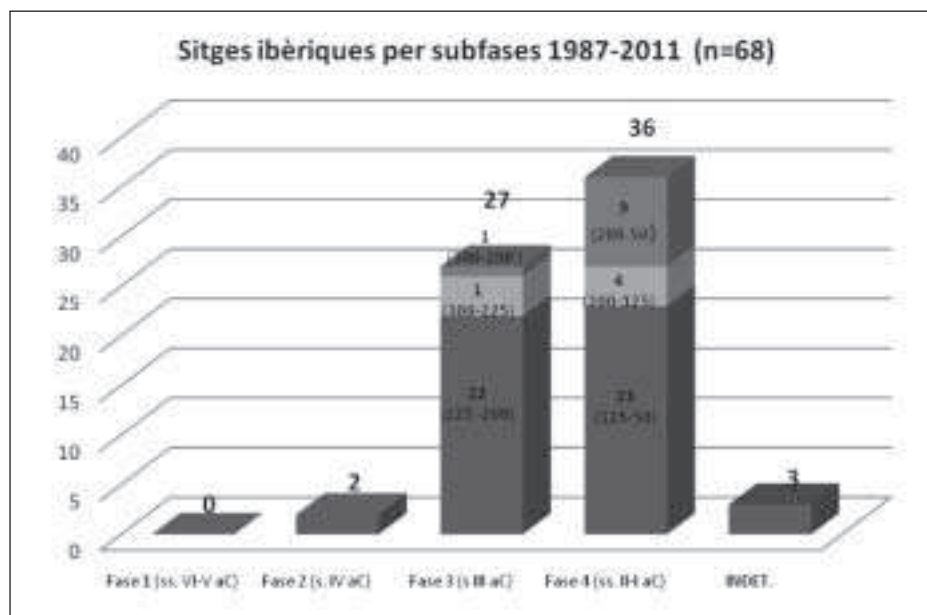

Figura 7. Distribució de les sitges per fase i ubicació

cedres, taulons cremats, ceràmica i una significativa quantitat d'estris de ferro, entre els quals destaquen diverses restes d'armament (Fig. 8). Els trams de fossat també estan amortitzats amb materials datables en aquesta època acompanyats de potents paquets de cendres i carbons. Si l'inici de la fase 3 marcava un període de consolidació econòmica i tal vegada política del poblat el darrer moment significarà un trencament sobtat d'aquesta situació que creiem que s'ha de situar dins del context dels esdeveniments relacionats amb la segona Guerra Púnica i els fets immediatament posteriors.

3.5. Fase 4 (200/175-50 aC)

Després d'un breu lapse de temps en el qual el poblat restà abandonat es produirà, a inicis del segle II aC, una de les transformacions més profundes que l'assentament haurà experimentat. Aquesta reconstrucció del poblat gairebé es farà *ex novo*, ja que si en les fases precedents l'estructura urbanística condicionava i era reaprofitada per la construcció de la nova, ara veurem com el nou plantejament no té en compte les restes anteriors. Si fins ara havíem constatat que cada nova reforma implicava el colgament de l'anterior, en aquest moment es desmantellaran bona part de les restes preexistents, la qual cosa afectarà la seva conservació.

El mur de tanca es farà de nou, amb gruixos diferents dels que havíem vist en les fases precedents. A l'extrem est del poblat el traçat de la muralla d'aquesta fase no té res a veure amb l'anterior, i en algun punt assoleix una amplada superior als 2 metres. En aquest punt, fins al que coneixem avui, l'entrada desapareixerà. Aquest fet no és comú a l'accés sud, on veiem com gairebé la totalitat dels elements que el componien han estat amortitzats definitivament i ha esdevingut una simple rampa flanquejada per les restes dels grans murs paral·lels de l'antiga porta. A la part superior de l'accés, ja dins del poblat, s'habilita una àmplia terrassa delimitada per dos murs tangencials als del corredor que posa de manifest una concepció absolutament diferent de la porta del poblat (Fig. 9).

Les cases es continuen arrencant adossant-se al nou mur de tanca situat per davant del de l'ibèric ple. Les façanes apareixen sensiblement avançades respecte a les de la fase anterior la qual cosa implica un desplaçament del carrer que novament es recreix de cota. Aquesta circumstància es fa especialment evident a l'est del vessant sud. Davant de la zona 12 apareix en aquesta fase un nou barri de cases (zona 15). Aquestes es construeixen creant un mur de terrassa a la part baixa del vessant del turó i encaixant les capçaleres a la roca. Aquesta nova alineació es repeteix en una altra bateria de cases situades a l'oest de la porta, que hem denominat zona 7. Es tracta d'un conjunt d'habitacions construïdes de la mateixa manera que les de la zona 15. Aquesta part havia estat fortament afectada per l'obertura del camí que mena al dipòsit. Les diferents habitacions havien estat tallades de manera paral·lela al mur de capçalera, i foren destruïdes en més de les dues terceres parts de la seva superfície durant la construcció del camí al dipòsit d'aigües. Malgrat tot, es va poder documentar que aquesta bateria de cases s'havia encaixat al vessant arrasant les antigues habitacions de l'ibèric ple. Si durant els segles IV i III aC els accessos de les cases s'obrien vers carrers paral·lels, però situats a cotes diferents, sembla que durant la fase 4 els dos barris de cases situats al vessant sud s'obren a la mateixa via d'accés.

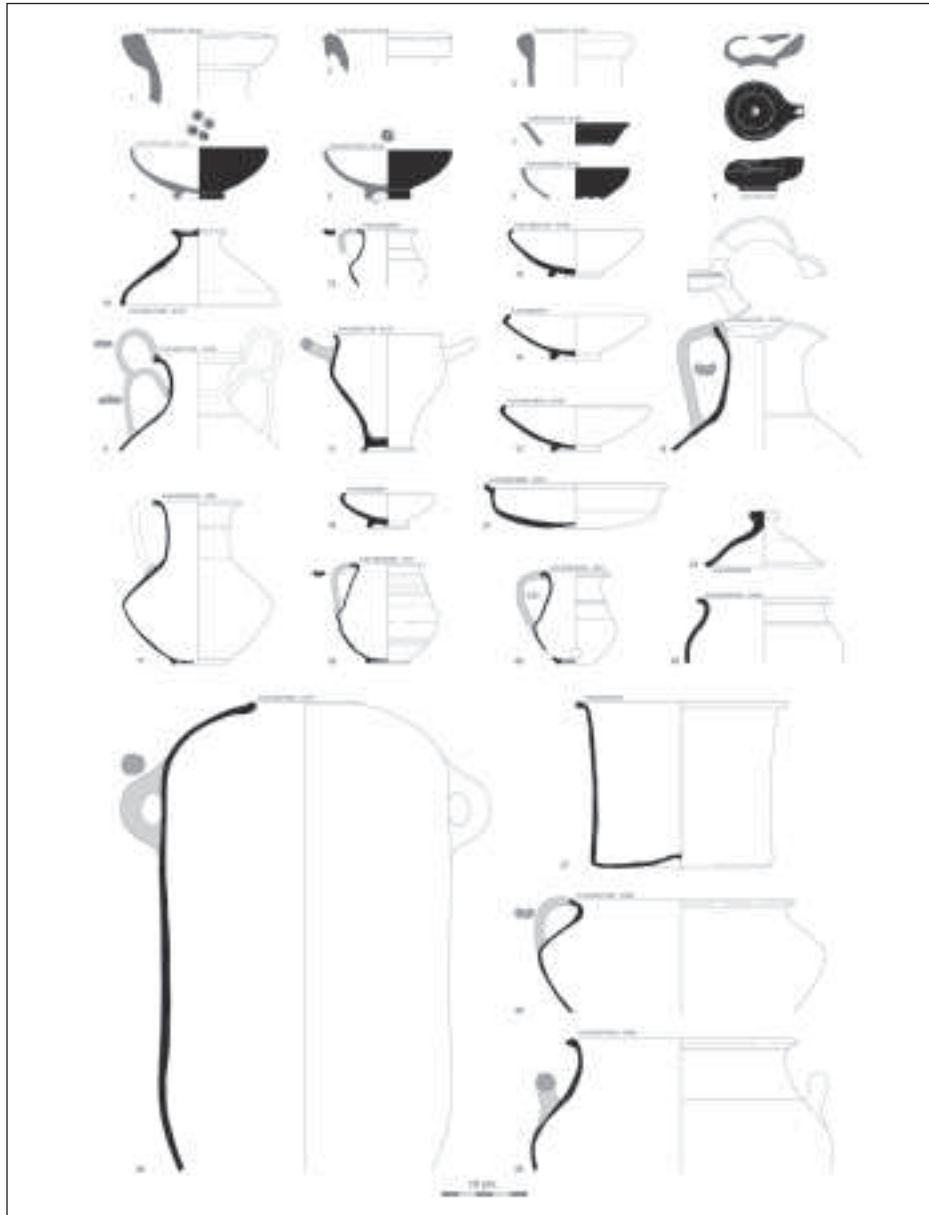

Figura 8. Material ceràmic de la fase 3B. Àmfora massaliota Py-7, 1; àmfora púnica centromediterrània T.7.2.1.1, 2; àmfora púnica ebusitana T.8.1.3.1, 3; petites estampilles, 4; campaniana A, 5-7; tallers occidentals, 8; comuna de cocció oxidant, 9-16 i 25-27; comuna de cocció reductora, 17-20; ceràmica de cuina a torn, 21-23; àmfora ibèrica, 24

Figura 9. Planta del poblat en l'ibèric final (fase 4)

El barri nord també presentarà novetats que no havíem vist fins ara. Mentre que també observem, com en altres indrets del poblat, que les façanes s'avancen escurçant l'ample de carrer, l'existència de dues llars de la fase 4 a la banda baixa, en cotes inferiors a les dels murs de capçalera, ens permet creure que, molt possiblement, hi havia cases construïdes a dos nivells diferents. Tal vegada aquest fet està en relació amb la dificultat de la construcció del nou mur de tanca, atès el fort pendent del vessant, la qual cosa aconsellava l'adaptació de les cases al relleu.

En general la tècnica constructiva no sembla variar substancialment, però sí que es produeixen alguns canvis significatius. Les habitacions són ara més grans i tendeixen a ser espais més diàfans. En aquest sentit és molt significativa la dràstica reducció dels forats de pal que localitzem a l'interior de les cases. Molt possiblement aquest fet estigui en relació amb les modificacions que experimentarà el sistema de coberta que ara incorpora elements tecnològics d'inequívoca filiació romana com les *tegulae*, els *imbrices* rematats amb antefixes. L'excavació recent d'una casa d'aquesta època ens ha permès documentar que els murs, construïts amb tovots sobre sòcols de pedra, estaven arrebossats amb fang i llicats amb argila blanca, tant a l'interior com a l'exterior. Pel que fa als elements d'organització interna se segueixen localitzant les característiques raconeres, banquetes, llars, etc. Pel que fa als rituals domèstics que documentàvem amb tanta profusió durant l'ibèric ple en aquest moment semblen experimentar una certa regressió encara que se segueixen localitzant tant inhumacions infantils com sacrificis d'ovicaprins.

Aquesta època es caracteritza per una major diversitat en el repertori de peces importades (campaniana A i B, àmfors itàliques i nord-africanes, vasos de parets fines, etc.) i també de les produccions locals amb l'aparició de les engalbes blanques i de les decoracions pintades amb motius geomètrics o vegetals (Fig. 10).

Figura 10. Material ceràmic de la fase 4. Campaniana A, 1-2; campaniana B, 3-8; roig pompeïà, 9; comuna de coccí oxidant, 10-12; comuna de coccí reductora, 13-16; pintada, 17; ibèrica engalbada, 18; feta a mà, 19; àmfora púnica centremediterrània - tripolitana, 20-21; àmfora púnica centremediterrània Mañá C-2, 22; àmfora itàlica Dressel 1A, 23

Les sitges continuen tenint un pes important com a sistema d'emmagatzematge en l'àmbit domèstic. Pel que fa al camp de sitges, aquest tornarà a viure un altre moment d'esplendor. Es construïran nous dipòsits amb volums sovint superiors als de la fase anterior, tant en el camp de sitges exterior com a la zona d'acumulació situada a l'interior del poblat.

Serà a finals d'aquesta fase quan es començarà a copsar una desarticulació del poblat. Alguns habitatges s'abandonen i l'espai és ocupat, en determinats casos, per estructures de caire domèstic, com un forn de panificació localitzat al barri sud. En aquest moment començarem a trobar una ocupació fora del recinte emmurallat, com al vessant sud on tenim habitatges tant a la zona del camp de sitges com en alguna altra construïda sobre els nivells que amortitzen el fossat. A l'extrem est fins i tot trobarem una ocupació sobre la muralla bastida a inicis d'aquesta fase.

Tot aquest procés culminarà amb l'abandonament total de l'hàbitat, l'amortització de les darreres sitges i la definitiva desaparició d'un enclavament que havia estat habitat, quasi sense interrupció, durant 500 anys.

3.6. Fase altmedieval

La trobada de materials medievals en diversos punts del turó durant les excavacions apuntaven la possible existència d'una ocupació en aquesta època. Les referències documentals (Rius, 1945-1947, doc. 334) i la publicació dels materials procedents de les excavacions antigues (Barberà *et al.*, 1962, p. 149-151) i d'un treball general en què s'esmenta la trobada de ceràmica espatulada al turó (Riu Barrera, 1991, p. 590) perfilaven una fase d'habitació durant l'alta edat mitjana, que es va veure confirmada amb la localització d'un conjunt d'estructures sobre les restes ibèriques al vessant nord.

Les restes medievals, que retallaven els nivells ibèrics, estaven formades per un fons de cabana associat a dues fosses d'emmagatzematge. El fons de cabana és un retall practicat en els nivells ibèrics que defineix una fossa de tendència ovalada amb una fondària màxima de 30 centímetres. Malgrat que no s'ha conservat sencera les dimensions de la cabana serien de 3,5 per 3 metres. Pel que fa als elements constructius només quedaven part de dos dels murs perimetrals. Un d'aquests murs és una paret d'època ibèrica reaprofitada, i l'altre mur, que tanca el cantó est de la fossa, és de factura senzilla i està format per una trinxera de fonamentació, que retalla els nivells ibèrics, i una paret feta amb blocs de pissarra lligats amb fang, que va tallar al seu torn la capçalera d'un habitatge antic.

La cabana tenia un paviment de terra trepitjada que estava associat a les restes de dos fogars. Aquests fogars presentaven la característica solera d'argila endurida per l'acció del foc, sense que es documentés cap preparació especial.

Els elements de sustentació de la cabana estaven representats per 3 forats de pal, 2 dels quals estaven a l'interior de la cabana i l'altre a l'exterior. Com ja hem dit, aquest espai d'habitació tenia associades almenys dues fosses. La fossa més gran correspon a una sitja de secció troncocònica amb el fons pla, un diàmetre màxim de 110 cm i una fondària màxima conservada de 80 cm. El material localitzat a l'interior estava format per fragments de ceràmica ibèrica i grisa medieval.

L'altra fossa sembla correspondre també a una sitja, tot i que presentava un alt grau d'arrasament. La particularitat d'aquesta fossa és el seu ús funerari un cop perduda la seva funció primària d'emmagatzematge.

Al fons de la fossa es va localitzar una inhumació recolzada contra el límit sud. La posició de l'esquelet era de decúbit supí, lleugerament encorbat seguint la paret circular de l'estructura i amb els braços aixecats per sobre les espatlles. Singularment li mancava el crani i no es va trobar cap resta cranial o mandibular en el sediment de la fossa.

Les evidències arqueològiques constitueixen el testimoni més important de l'existència d'una ocupació medieval del turó a l'alta edat mitjana, que la documentació confirma sense definir-ne les característiques i que la ceràmica ens permet situar als segles IX-X. Una ocupació que podria haver-se iniciat al segle VIII, en plena època islàmica, atinent a la datació radiocarbònica¹ de la inhumació, i que hauria perdurat fins al segle X-XI, en la forma d'un hàbitat constituït per cabanes, tot i que la documentació apunta a l'existència d'un castell a finals del segle X (Francès, Guàrdia, Argelagués, 2011).

4. LA CONSOLIDACIÓ D'UN PROJECTE

D'ençà que es van reprendre els treballs arqueològics al poblat de Ca n'Oliver el 1998, tant l'excavació com l'adequació de tota l'àrea arqueològica s'han desenvolupat en paral·lel. L'objectiu era la posada en valor d'aquest jaciment arqueològic de gran interès des del punt de vista de la recerca per tal de transformar-lo en un element important tant des del punt de vista local com de projecció exterior de la ciutat.

La ubicació del poblat al bell mig de l'àrea metropolitana de Barcelona, entre dos grans espais d'oci com són el parc de la Riera i el parc de Collserola i la bona xarxa de comunicacions, donava sentit a l'articulació d'una oferta cultural i de lleure al voltant del jaciment.

Per tal que les restes arqueològiques fossin visitades en les millors condicions, es van adequar els accessos, es van crear espais de circulació per dins del poblat i es van col·locar plafons explicatius que fessin comprensible el conjunt històric al visitant. Un cop finalitzats els treballs arqueològics, de restauració i l'adequació del jaciment, el poblat es va obrir al públic el 7 de novembre de 1999.

Des d'aleshores cada campanya d'excavació ha anat seguida dels treballs de restauració necessaris i la presentació al públic de les noves restes localitzades. La superfície posada en valor actualment és d'aproximadament 4.600 m², una de les més importants, fins ara, del conjunt de jaciments ibèrics laietans.

Dur a terme tot aquest conjunt d'actuacions exclusivament amb els recursos propis de l'Ajuntament hauria estat impossible. Els fons FEDER van fer possible l'inici d'aquesta nova fase en la història del jaciment. Els recursos aportats per la Diputació, cofinançant projectes i activitats, i la Generalitat de Catalunya, subvencionant els treballs arqueològics i de restauració de les restes, han fet possible la continuïtat del projecte. Cal destacar les importants aportacions econòmiques fetes per la Companyia d'Aigües de Barcelona, propietària del dipòsit situat al bell mig del jaciment. Amb aquests recursos s'han dut a terme l'excavació arqueològica, la restauració i la consolidació de les restes.

A partir de l'any 2001, el Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola i el Servei de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament han desenvolupat un programa anual

---

1. 1260±35 (UBAR-947), que calibrat a 2 sigmes (95,4%) dona un interval de 683-869 dC.

d'activitats destinades a difondre la cultura ibèrica. Paral·lelament, dins de la tasca de difusió del patrimoni que es promou des del municipi, Ca n'Oliver es va integrar en diversos projectes educatius de temàtica i objectius diversos. Des del curs 1999-2000, la visita al poblat forma part del programa d'activitats que s'ofereixen als centres educatius de Cerdanyola, oferta que es va ampliar a les escoles i instituts de fora de la població l'any 2001. Paral·lelament també s'ha tingut molta cura a concebre activitats de lleure, especialment destinades al públic familiar. És possiblement aquest treball continuat de contacte amb la ciutadania a través d'iniciatives molt diverses el que ha permès consolidar el projecte de recuperació del poblat ibèric de Ca n'Oliver.

Pel que fa a les iniciatives d'àmbit més general, el jaciment participa en diverses propostes impulsades des del Consell Comarcal del Vallès Occidental o en xarxes com la Ruta dels Ibers que promou el Museu d'Arqueologia de Catalunya.

4.1. La construcció del museu

Per donar un pas més en la recuperació del jaciment es va considerar important disposar d'unes instal·lacions que poguessin donar suport a les diverses activitats de recerca i difusió que es feien en el recinte. Durant el 2005 es va redactar el Pla director de la museïtzació del poblat ibèric de Ca n'Oliver a Cerdanyola del Vallès. L'objectiu del Pla era dur a terme un conjunt d'actuacions destinades a millorar la qualitat de l'equipament tant des del punt de vista de la conservació de les restes com des de la presentació al públic. La construcció del museu era la peça fonamental del Pla director, ja que donava resposta a diverses necessitats derivades tant de la pròpia recerca arqueològica com de la política d'equipaments culturals de la ciutat.

Aquest edifici d'obra nova amb una superfície de 1.070 m², es va ubicar en l'extrem oest del jaciment i va ocupar l'espai on abans hi havia una antiga pedrera. Aquesta implantació pretenia recuperar l'antic perfil topogràfic del turó i la trama urbana del poblat. A més el museu havia de quedar el màxim d'integrat a les restes arqueològiques i al paisatge (Fig. 11).

Figura 11. Vista exterior de la façana principal del Museu de Ca n'Oliver

La construcció es va finançar a càrrec dels fons que provenien de diverses administracions i empreses. L'aportació més important va ser l'1% cultural de les obres d'urbanització que el Consorci del Centre Direccional estava fent dins del terme municipal de Cerdanyola. A part dels recursos propis també es van rebre fons del FEDER, de companyies privades com Aigües de Barcelona, ACESA-Abertis, Iguzzini i la Fundació La Caixa, a través del conveni entre les caixes d'estalvis i la Generalitat.

L'edifici, que es va inaugurar l'1 d'octubre del 2010, acull espais tècnics i altres de destinats a exposició. La mostra permanent "Cerdanyola: Terra d'Ibers" dedica quasi 300 m² a explicar el poblat i la cultura ibèrica (Fig. 12). S'hi exposen més de 500 objectes procedents de Ca n'Oliver i altres jaciments del terme municipal (Francès, 2011).

A la vegada que finalitzaven les obres del museu es van dur a terme altres actuacions destinades a la millora de l'entorn. Per una banda, mercès a un projecte dels Fons Estats d'Inversió Local (FEIL), es va desviar la línia d'alta tensió que creuava el jaciment. L'eliminació d'aquest tram de línia i els seus suports feia possible la vella aspiració de treure de l'àmbit arqueològic les dues torres elèctriques que hipotecaven la recuperació d'una part important del jaciment.

A part d'aquests treballs també es van incloure en el projecte la construcció d'un conjunt de cases ibèriques documentades al mateix jaciment, d'èpoques i funcions diverses que es contemplava en el Pla director. En aquest cas no es van reconstruir sobre les mateixes restes arqueològiques, sinó que es va ocupar un espai arrasat durant la construcció del dipòsit, lliure de construccions antigues, però com a continuació d'un barri existent. Per a la construcció es van utilitzar materials moderns, de més fàcil manteniment i solidesa, mentre que els acabats i altres elements visibles es van executar amb criteris arqueològics.

Els objectius bàsics d'aquestes construccions eren la millora paisatgística del jaciment i museogràfica vinculada a l'exposició permanent, a la vegada que la recomposició d'una part de la trama urbana, per facilitar així la comprensió global de l'espai. En un futur, està previst reproduir el mobiliari interior d'acord amb els resultats dels treballs arqueològics, per facilitar que esdevinguin un instrument important en les tasques de difusió (Fig. 13).

Figura 12. Vista d'un dels espais de l'exposició permanent

Figura 13. Reconstrucció de tres cases ibèriques, integrades en el jaciment

CLOENDA

Després de quasi 25 anys de treballs el jaciment arqueològic de Ca n'Oliver ha esdevingut un dels monuments històrics més visitats de Cerdanyola. La seva importància no es limita, però, a l'àmbit local sinó que és, sens dubte, un dels assentaments ibèrics més destacats de la comarca i una peça clau dins l'estudi de l'antic territori de la Laietània entre els segles VI i I aC. Resta, però, una part important del jaciment per explorar. La continuació d'aquests treballs ha de permetre aclarir aspectes sobre l'organització urbana, la del sistema defensiu o la ubicació de la possible necròpolis, l'existència de la qual sembla apuntar-se en diverses troballes com els lleons o una petita estela encara en estudi.

En aquest sentit, cal destacar que els resultats obtinguts tant des del punt de vista de la localització de noves estructures i els materials arqueològics recuperats formen un conjunt d'una importància i interès excepcional que constitueix un dels principals actius dels projectes de futur que es volen dur a terme en el jaciment per tal de millorar i potenciar al màxim, no només els aspectes científics, sinó també els divulgatius del poblat del Turó de Ca n'Oliver.

El fet de poder disposar del museu associat al jaciment, que es tracti també d'una propietat pública, la seva situació dins del nucli urbà, la facilitat d'accés i les bones comunicacions, el converteixen en una de les millors opcions per a la consolidació d'un parc arqueològic dins l'àrea metropolitana de Barcelona.

Donat el marc sociològic en el qual se situa aquest equipament pot ser un element important per facilitar l'accés a la cultura a través del patrimoni, dins un marc de demo-

cratització cultural. Per altra banda, les potencialitats que ofereixen el museu i poblat ibèric de Ca n'Oliver fan possible l'especialització del municipi en determinat tipus de producció cultural i de proposta turística i de lleure al voltant de la cultura ibèrica i de l'arqueologia, que el singularitza respecte als municipis de l'entorn.

Amb el temps, Ca n'Oliver pot ser la peça central d'un projecte més ampli que pretén incloure una zona àmplia entre la riera de Sant Cugat i la serra de Collserola, connectant diversos monuments d'èpoques diferents.

BIBLIOGRAFIA

- ALMAGRO, M.; SERRA-RÀFOLS, J.; COLOMINAS, J. (1945). *Carta Arqueológica de España: Provincia de Barcelona*. Madrid.
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2000). "La ceràmica àtica del Turó de Ca n'Olivé (Cerdanyola del Vallès, Barcelona): comerç i distribució de vaixel·la fina importada a la Catalunya central (segles V i IV aC.)". A: *III Reunió sobre economia en el món ibèric: Ibers, agricultors, artesans i comerciants*, a Saguntum, P.L.A.V., extra 31, p. 369-380.
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2001). "Formes d'ocupació del territori al sud de la laietània". A: *Territori polític i territori rural durant l'edat del ferro a la Mediterrània Occidental: Actes de la taula rodona celebrada a Ullastret*, p. 227-252.
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, O. (2002). "Resultats de la Campanya 1998-99 i estat de la qüestió sobre el nucli ibèric laietà del Turó de Ca n'Olivé". *Pyrenae*, núm. 31-32 [Universitat de Barcelona], p. 163-199.
- BALIL, A. (1952). "El poblado layetano del "Turó de Can Oliver" en Sardañaola (Barcelona)". *Archivo Español de Arqueología*, núm. XXV, p. 374-379.
- BARBERÀ, J.; PASCUAL, R.; CABALLÉ, M.; ROVIRA, J. (1960-61). "El poblado prerromano "Turó de Can Olivé", de Cerdanyola (Barcelona)". *Ampurias*, XXII-XXIII, p. 183-221.
- BARBERÀ, J.; PASCUAL, R.; CABALLÉ, M.; ROVIRA, J. (1962). "El poblado prerromano del "Turó de Can Olivé" de Cerdanyola (Barcelona). Segunda y última etapa de las excavaciones". *Ampurias*, XXIV, p. 147-159.
- BARRIAL, O.; FRANCÈS, J. (1985). "Les escultures ibèriques zoomorfes del Turó de Ca n'Olivé (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental)". *Empúries*, núm. 47, p. 254-263.
- BARRIAL, O.; FRANCÈS, J. (1991). "Noves excavacions al poblat ibèric del Turó de Ca n'Olivé (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental)". *Arraona*, núm. 9, p. 9-34.
- BENITO, N.; BURJACS, F.; ESPADALER, M. DEL M.; DEFAUS, J.M.; MOLINA, M. (1986). "Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) durant l'any 1984. Resultats preliminars i noves dades estratigràfiques". A: *Tribuna d'Arqueologia 1985-1986*. Barcelona: Departament de Cultura, p. 15-23.
- BOSCH GIMPERA, P. (1919). *Prehistòria catalana*. Barcelona.
- FRANCÈS, J. (2000). "Características y evolución de los hábitats de la primera edad del hierro en la Depresión Prelitoral Catalana". A: *Actes del XXII Col·loqui de l'AFE-AF*, p. 33-42.

- FRANCÈS, J. (2011). "El museu i poblat ibèric de Ca n'Oliver a Cerdanyola: crònica d'un projecte de llarg recorregut". *Mnèmòsine, Revista Catalana de Museologia*, núm. 6, p. 115-124.
- FRANCÈS, J.; SALA, O.; GUÀRDIA, M.; HERNÁNDEZ, J.; ASENSIO, D. (2005). "Aproximació a l'evolució urbanística del poblat laietà del Turó de Ca n'Oliver (segles VI-I aC)". A: *Món Ibèric als Països Catalans, XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Vol.1. Puigcerdà, 2003, p. 497-512.
- FRANCÈS, J.; GUÀRDIA, M.; HERNÁNDEZ, J.; SALA, O. (2007). "Las terracotas en forma de cabeza femenina procedentes de los yacimientos ibéricos layetanos de Cerdanyola del Vallès (Barcelona)". A: CRUZ, M.A.; HORN, F. (ed.). *Imagen y culto en la Iberia Prerromana: Los pebeteros en forma de cabeza femenina*. Sevilla: SPAL, p. 391-403. (Monografías; IX)
- FRANCÈS, J.; GUÀRDIA, M. (2011). "Les defenses exteriors del poblat ibèric de Ca n'Oliver (Cerdanyola, Vallès Occidental)". *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 21, p. 165-172.
- FRANCÈS, J.; GUÀRDIA, M.; ARGELAGUÉS, M. (2011). "L'ocupació altmedieval del Turó de Ca n'Oliver (Cerdanyola del Vallès)". A: *IV Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*. Tarragona, 2010.
- GUÀRDIA, M. (2009). *Memòria del control arqueològic a la Plana del Castell (Cerdanyola del Vallès). Obres d'ampliació de la carretera BP-1413 i urbanització dels vials a l'entorn del Sincrotró i connexió amb la B-30*. Inèdit.
- MARTÍN, M. A.; SANMARTÍ, E. (1978). "Aportación de las excavaciones de la 'Illa de'n Reixach' al conocimiento del fenómeno de la iberización en el norte de Cataluña". *Ampurias*, núm. 38-40 [Barcelona], p. 431-447.
- RIU BARRERA, E. (1991). "La ceràmica espatulada de Barcelona". A: *A ceràmica medieval no Mediterràneo occidental*. Lisboa: Campo Arqueològic de Mértá, p. 587-592.
- RIUS, J. (1945-1947). *Cartulari del monestir de Sant Cugat del Vallès*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- SANMARTÍ, J. (1986). *La Laietània ibèrica. Estudi d'arqueologia i d'història*. Tesi doctoral, inèdita. Universitat de Barcelona.
- SERRA-RÀFOLS, J. de C. (1930). *El poblament prehistòric de Catalunya*. Barcelona.